

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
Кликните да бисте почели унос текста.
1. Датум и орган који је именовео комисију 30. септембар 2015, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у БеоградуКликните да бисте почели унос текста.
2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:
1. Др Дарко Танасковић, редовни професор, ужа научна област Арабистика, Филолошки факултет, Београд
2. Др Славенко Терзић, научни саветник, ужа научна област Историја, Историјски институт Београд
3. Др Ема Миљковић, редовни професор, ужа научна област Историја, Филозофски факултет у Нишу
4. Др Љиљана Чолић, редовни професор, ужа научна област Османистика, Филолошки факултет, Београд
5. Кликните да бисте почели унос текста.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
Кликните да бисте почели унос текста.
1. Име, име једног родитеља, презиме: Јована (Драгић) Шаљић
2. Датум рођења, општина, република: 14. мај 1978, Београд, Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: Кликните да бисте почели унос текста.
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Кликните да бисте почели унос текста.
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
ОД КОНФЕСИЈЕ КА ИДЕНТИТЕТУ (Муслиманско питање у Србији 1878-1912)
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Навести кратак садржај са знаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.
Докторска дисертација Јоване Шаљић ОД КОНФЕСИЈЕ КА ИДЕНТИТЕТУ (Муслиманско питање у Србији 1878-1912) састоји се од РЕЗИМЕА на српском и на енглеском језику, САДРЖАЈА, 279 страна основног, пагинираног текста и шест страна прилога. Основни текст дисертације чине УВОД (стр. 1-9), четири централна поглавља: ОД КОНФЕСИЈЕ КА ИДЕНТИТЕТУ (стр. 10-36), ПУТЕВИМА ОСЛОБОЂЕЊА (1804-1878) (стр. 37-66), ПУТЕВИМА УРЕЂЕЊА (1878-1912) (стр. 67-180) и КЊИЖЕВНОСТ У СЛУЖБИ НАЦИЈЕ (стр. 181-264), након којих следи ЗАКЉУЧАК (стр. 265-269), СПИСАК ТАБЕЛА (стр. 270) као и коришћени ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА (стр. 271-279). Поред тога, четири централна поглавља дисертације подељена су на потпоглавља. Прво поглавље ОД КОНФЕСИЈЕ КА ИДЕНТИТЕТУ састоји се од четири засебне тематске целине: <i>Конфесија</i> (стр. 11-13), <i>Историјски пут нације</i> (стр. 13-19), <i>Ислам и нација</i> (стр. 19-30) и <i>Османско царство и нација</i> (стр. 30-36). Друго поглавље ПУТЕВИМА ОСЛОБОЂЕЊА (1804-1878) садржи три потпоглавља: <i>Турско становништво Србије</i> (стр. 38-41), <i>Турци српског језика</i> (стр. 41-45) и <i>Обнова Бајракли</i>

мамје (стр. 45-58). Треће поглавље ПУТЕВИМА УРЕЂЕЊА (1878-1912) састављено је од највећег броја мањих поглавља, њих укупно девет: *Муслиманско становништво Србије* (стр. 68-91), „*Циганска вера*“ (стр. 91-98), *Ниш – друга престоница Србије* (стр. 98-116) са својим потпоглављима Нишко муслиманско свештенство (стр. 104-106) и Турска школа у Нишу (стр. 106-116), *Лесковац* (стр. 117-119), *Случај Сијарина* (стр. 120-151) са својим потпоглављима Задужбина краља Милана (стр. 128-132), Чудновата судбина учитеља Бабића (стр. 133-147), и „Краљевска српска основна школа Сијаринска (за арнаутску децу)“ (стр. 148-151), *Питање масуричких муслимана* (стр. 151-155), *Мали Зворник и Сакар* (стр. 155-156), *Шабац* (стр. 157-161) са потпоглављем Муслиманска школа у Шапцу (стр. 159-161), и *Престони Београд* (стр. 161-172). Четврто поглавље КЊИЖЕВНОСТ У СЛУЖБИ НАЦИЈЕ састоји се од четири потпоглавља: *Прилике у Босни и Херцеговини 1878. године* (стр. 183-185), *Рађање књижевног „босанства“* (стр. 185-197), *Српска књижевност и муслиманско питање* (стр. 197-207) и *Срби муслиманске вере* (стр. 207-254). Три последња поглавља, осим основног текста, садрже у виду прилога и одређени број фотографија истакнутих личности значајних за тему истраживања сваког појединачног поглавља (стр. 59-63; стр. 173-175; стр. 255-259), док треће поглавље ПУТЕВИМА УРЕЂЕЊА (1878-1912) садржи и десет табела сачињених на основу Пописа становништва спроведених у наведеном периоду, чији се списак налази на стр. 270 докторске дисертације.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У Уводу докторске дисертације кандидаткиње Јоване Шаљић, указано је пре свега на шири културноисторијски, књижевноисторијски и друштвени контекст који је владао у европским друштвима током 19. и прве половине 20. века, у време када је конфесионални идентитет почео да уступа место националном, како на читавом европском простору, тако и у нашој средини, уз посебан осврт на питање идентитета муслиманских друштава на Балканском полуострву и њихов међусобни однос са српском државом у наведеном периоду. Као примарни предмет истраживања наведен је управо овај однос и сви његови рукавци везани за политичке, културне и опште друштвене интересе обеју страна и то у оквиру дефиниције „муслиманског питања у Србији“ које је ауторка представила као свеукупан однос српске државе према муслиманима настањеним у њеним тадашњим државним границама, као и муслиманима који су насељавали сва она подручја словенског Југа која су сматрана историјски и географски српским земљама, и на које је Србија претендовала у војно-политичкој прерасподели карата на крају 19. и почетку 20. века. У складу с тим, однос према муслиманима се кретао од политичког организовања до ширења културних и духовних утицаја у муслиманској заједници. У земљи, Србија је муслиманско питање решавала политичким средствима сређујући пре свега верско-просветна питања муслимана, а у окружењу, услед немогућности политичког, превасходно културним деловањем у коме је најзначајније место заузимала српска књижевност и књижевни часописи путем којих се ширила српска национална мисао и идеја. Овакво културно деловање одвијало се нарочито према босанскохерцеговачким муслиманима са којима је заједничко порекло и језик требало да представља основну спону и средство за национално придобијање. Уз овако постављен предмет истраживања који претпоставља својеврсну друштвеноисторијску, културноисторијску и књижевноисторијску синтезу, ауторка је у Уводу направила и осврт на сва наредна поглавља рада, њихову структуру као и најзначајније изворе и литературу из области друштвене, културне, националне и књижевне историје, с обзиром да је за адекватно истраживање наведене теме било потребно консултовање више различитих научних дисциплина. У том смислу, на Увод се надовезују и прва два поглавља дисертације ОД КОНФЕСИЈЕ КА ИДЕНТИТЕТУ и ПУТЕВИМА ОСЛОБОЂЕЊА (1804-1878), као практично уводна у, обимом далеко већа, наредна два поглавља ПУТЕВИМА УРЕЂЕЊА (1878-1912) и КЊИЖЕВНОСТ У СЛУЖБИ НАЦИЈЕ, која и представљају саму окосницу истраживачке теме. У првом поглављу ОД КОНФЕСИЈЕ КА ИДЕНТИТЕТУ је тако дат општи преглед теорија о конфесионалном и националном идентитету које су се током 19. и делом 20. века развијале на европском тлу снажно утичући на националну мисао која се истовремено развијала и на нашим просторима. Посебан осврт је дат и на националну мисао оновремене османске елите, као и општи однос између исламске вере и савременог поимања нације, чиме су употпуњена уводна разматрања и дата свеобухватна слика различитих праваца утицаја на српско хришћанско и муслиманско друштво и формирање њиховог националног идентитета, као и потоњег међусобног односа. Следеће поглавље ПУТЕВИМА ОСЛОБОЂЕЊА (1804-1878) представља пак историјски увод у догађаје везане за будуће „муслиманско питање“ у Кнежевини Србији. Временски уоквирено годинама између Првог српског устанка 1804. и стицања пуне државне независности Кнежевине Србије од Османског царства 1878. године, ово поглавље указује на све релевантне догађаје везане за први период борбе за ослобођење од вишевековне турске власти и пре свега, борбе за национално уједињење у којој би, према плановима српске политичке, културне и уопште интелектуалне елите, значајно место заузимали јужнословенски муслимани који су током османске власти на овим просторима примили ислам, али са којима је заједничко порекло и језик требало да представља основу за будуће национално уједињење, или се бар тако сматрало. Због тога, иако временски ван оквира наведеног у наслову дисертације, ово поглавље представља нераскидиву везу са догађајима који су уследили након стицања независности, догађајима описаним у наредним поглављима дисертације. На тај начин Увод и прва два поглавља дају опширан и целовит приказ прилика неопходних за разумевање самих почетака сложених српско-муслиманских односа у савременој историји наших простора, односа који дубоко прожимају ове

просторе и актуелни су и данас. С обзиром на запостављање муслиманског становништва Србије у периоду 1878-1912. као истраживачке теме, и њено, готово потпуно одсуство из домаће научне и стручне литературе, треће, уједно и најобимније поглавље дисертације под насловом ПУТЕВИМА УРЕЂЕЊА (1878-1912) представља заправо и највећи научни допринос ове докторске дисертације, с обзиром да је писано преvasходно на основу историјских извора првог реда, махом архивске грађе похрањене у различитим архивским фондовима. Осим општег прегледа догађаја у земљи и окружењу, у овом поглављу се прилажу и одредбе различитих закона, уредаба и уговора који се односе на уређење муслиманске верске мањине у Србији, пре свих Берлински уговор којим су први пут званично обухваћена права мањина. Поред тога, први пут је дата и целокупна слика муслиманског становништва настањеног у Србији у наведеном периоду, њихов број, структура, етнички састав, верска и просветна организација као и однос према српској држави. Такође, приказан је и однос српске државе према муслиманима настањеним у њеним тадашњим државним границама као изузетно значајан из перспективе планова за ослобођење преосталих српских земаља од османске и аустроугарске власти, а пре свега из перспективе планова за будуће национално уједињење са муслиманима српског језика и порекла у окружењу, нашта је у тези посебно указано. На то се директно надовезује и четврто поглавље рада КЊИЖЕВНОСТ У СЛУЖБИ НАЦИЈЕ, у коме је, као саставни део муслиманског питања, описано деловање српске елите у националном правцу према муслиманима словенског порекла настањеним преvasходно у Босни и Херцеговини. Како су политичке активности у Босни и Херцеговини окупираној 1878. године од стране Аустро-Угарске Монархије биле онемогућене, главну улогу у националном уједињењу са муслиманима преузели су бројни српски књижевни часописи попут Братства, Босанске виле, Зоре, Српског књижевног гласника, Бранковог кола, Дубровника, Цариградског гласника и других, чијим се прилозима кандидаткиња обилато користила у настојању да прикаже прве кораке које је муслиманска заједница на овим просторима правила од конфесионалног ка својим будућим националним идентитетима. Мада поглавље обилује примерима из књижевног, пре свега песничког стваралаштва српских и муслиманских аутора у наведеном периоду, кандидаткиња није приступала њиховој филолошкој анализи нити разматрала литерарне домете наведених књижевних примера већ, како с у раду наводи, искључиво њихове поруке усмерене ка нацији, историји, традицији и борби за српски национални идентитет муслимана. Наведени књижевни прилози су у дисертацији бирани и прилагани упрво у складу са таквим порукама везаним за национални, политички и културни идентитет муслимана словенског порекла и то у циљу њиховог националног придобијања за стварање будуће заједничке државе засноване на европском националном моделу. Као резултат свега наведеног, мада на први поглед сва поглавља дисертације представљају различите истраживачке теме са различитим методолошким приступом и примењеним истраживачким поступком, тек обједињена заправо дају целовиту, аргументовану слику самих почетака сложених српско-муслиманских односа у домену конфесионалног и националног идентитета муслиманске заједнице на нашим просторима, указујући истовремено на актуелност догађаја и упућеност аутора у дату проблематику.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

уз напомену: Кликните да бисте почели унос текста.

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. *Исламска заједница Србије: првих десет година (1868-1877)*, Историјски часопис LXII, Београд 2013.
2. *Обнова београдске Бајракли џамије 1868. године*, Мешовита грађа (Miscellanea) XXXIV, Београд 2013.
3. *„Краљевска српска основна школа Сијаринска“ (за арнаутску децу)*, Историјски часопис LXIII, Београд 2014.
4. *Извештаји школских надзорника о раду сијаринске основне школе за албанску децу*, Мешовита грађа (Miscellanea) XXXV, Београд 2014. Кликните да бисте почели унос текста.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Од саме појаве идеје нације, националне припадности и националне државе на европском простору 18. и 19. века, питање националности муслиманских друштава заокупљало је пажњу науке, политике, културе, публицистике и штампе, како светске тако и домаће. Свака тема посвећена националном идентитету муслимана будила је интересовања, али и бројна питања и недоумице везане за сложени однос између исламске теорије и „националне“ праксе као европске, „западњачке“ творевине. Ситуација није битно другачија ни са питањем националног идентитета муслиманског становништва јужнословенског простора због чега су истраживачи приступали овом проблему из угла посматрања бројних научних дисциплина попут социологије, политикологије, психологије, историје, па и филологије. Закључци никада нису, нити су могли бити коначни, већ су се махом сводили на постављање питања, изношење дилема и давање могућих одговора као и личних ставова аутора. Када су у питању сами почети националне идентификације муслимана на овим просторима, они се пре свега везују за постепено повлачење Османског царства са Јужнословенског простора. Повлачење овог некада моћног муслиманског Царства које је вековима држало балкански простор под својим турбаном,

одвијало се у различитим видовима током читавог 19. века, све до 1912. године и првог Балканског рата, истовремено уступајући простор европским идејама друштва утемељеног на националном наместо дотадашњем верском јединству. За разлику од муслиманског света који их је посматрао као рушење сопствене исламске традиције и начина живота, европске идеје су брзо продрале међу хришћанско становништво Балкана ношено крилима националног полета и стварања младих националних држава ослобођених од вишевековног османског јарма. Настојећи да придобију јужнословенске муслимане за национално јединство у стварању нових националних држава, политичке, културне и интелектуалне елите међу којима и српска, приступиле су процесу познатом као „национализација муслимана“ позивајући се на актуелне теорије о заједничком језику и пореклу као основним чиниоцима националног јединства насупротив разједињујућој верској припадности. На тај начин, наместо дотадашњег „турског питања“ са преваходно верским карактером, рађањем модерне српске државе отворило се „муслиманско питање“ које је почело носити национални предзнак. Предмет истраживања докторске дисертације ОД КОНФЕСИЈЕ КА ИДЕНТИТЕТУ (Муслиманско питање у Србији 1878-1912) представљају управо ови први кораци од конфесионалног ка националном идентитету јужнословенских муслимана, као и улога српске државе у прављењу таквих корака. Како би се добила свеобухватна слика овог процеса, у раду је направљена синтеза наведених научних области, пре свега политичке, националне, културне и књижевне историје уз преглед социолошких али и исламолошких теорија о нацији и националном идентитету. И поред несумњивих спољних утицаја на развој нација и националних идентитета на Јужнословенском простору, један од главних закључака рада је тај да се национализам јужнословенских муслимана није јавио као реакција на развој сличних покрета у Западној Европи или османском друштву, већ првенствено као одговор на развој националних покрета код хришћанских народа Балкана који су током 19. века почели поново да преузимају доминантну улогу на полуострву и у очима до тада привилегованог муслиманског становништва, почели да угрожавају његов верски идентитет. Као одговор на то, муслимани су свој исламски верски идентитет настојали да штите посебним националним именом у складу са потребама савременог друштва. Ауторка даље истиче да се унутрашња збрка између конфесионалног и националног идентитета настала већ код прве генерације јужнословенских муслимана код којих се, у општој доминацији исламске вере и обичаја у свим сегментима живота, нација појавила као страни увоз, непотребан па чак и непожељан, преносила и на све потоње муслиманске нараштаје доводећи до тога да су муслимани у више наврата мењали своје национално име. У том смислу, иако се често могу срести тврдње о незахвалној позицији јужнословенских муслимана и њиховог националног опредељења у односу на исламску догму и став ислама према нацији, сама исламска догма, закључује ауторка, не чини се да је значајно утицала на њихове националне покрете већ се инсистирало једино на томе да се дотадашње разликовање верске припадности настави кроз разликовање националног имена, ма које оно било, ако већ неко мора да буде. Мада је једна генерација образоване муслиманске омладине стасале на српској књижевности друге половине 19. века прихватила српско национално име, компромисни југословенски национални идентитет је брзо превагнуо, иако ни он као трајно решење, како ће се деценијама касније испоставити. Чини се заправо да је на крају, уместо исламске негације нације, како примећује ауторка, код овог становништва дошло до својеврсног парадокса оличеног у исламу као националној религији и симболу националне идентификације. До наведених закључака ауторка у раду долази поступно, кроз преглед историјских догађаја који су обележили ступање Кнежевине Србије као независне државе на међународну сцену. Од тог тренутка српска политичка и културна елита настојала је да спречи отуђење једног дела сопственог народа ширењем српске националне мисли и идеје, сматрајући, у складу са оновременим европским теоријама о нацији као заједници припадника истог порекла и језика, да је изградња заједничке националне државе могућа управо на таквим полазним основама. Како се у раду истиче, наступ Србије према муслиманима се током првог периода поново стечене самосталности одвијао на два основна нивоа који се у раду детаљно образлажу. Први је био на унутрашњем плану у смислу решавања верско-просветних прилика домаћег малобројног, махом необразованог и сиромашног муслиманског становништва несвесног било каквих националних покушаја, а све у складу са међународним обавезама и спољнополитичким амбицијама земље док се други одвијао на спољном плану, кроз културно-национални рад усмерен ка муслиманима словенског порекла у окружењу. Познато је да је неколико генерација јавних и културних радника било активно ангажовано у овој национално-историјској мисији која је, посматрајући са ове временске дистанце, ипак дала слабе резултате. За то се наводи неколико разлога. Пре свега, оваквим тенденцијама је била захваћена тек малобројна образована елита, док је верски антагонизам настављао да живи дубоко укоренен међу простим светом. У раду је посебно обрађен покушај неутрализације ових разлика кроз писану реч и књижевна дела прожета балканско-оријенталним мотивима из локалне средине, међутим, на крају је изнета позната хипотеза да ова дела, осим неспорне и трајне литерарне вредности коју садрже, ипак нису дугорочно утицала на српски национални покрет међу муслиманима. Као један од разлога неуспеха истиче се и постојање више заинтересованих страна у процесу „национализације муслимана“, пре свега Аустро-Угарске, која је нарочито сузбијала српске националне покрете покушавајући да створи интегралну нацију „бошњачког“ имена. Иако у југословенским периодима највише оспоравано од стране самих муслимана, наглашено је како су трагични догађаји из новије историје ових простора ово име поново избацили на површину и то као

последње у низу за означавање муслиманске националне припадности. На крају, ауторка поставља питање да ли ће за јужнословенске муслимане на њиховом путу од конфесионалног ка националном идентитету такво име бити и последње, уз констатацију да је из угла савременика догађаја вероватно свако од бројних националних имена јужнословенских муслимана у датом тренутку деловало као општеприхваћено и коначно.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

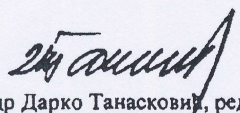
Докторска дисертација Јоване Шаљић *Од конфесије ка идентитету (муслиманско питање у Србији 1878-1912)* самосталан је и зрео плод свестраног и интердисциплинарног истраживања сложене проблематике историјског, социјалног, културног и менталног процеса стварања хумуса за постепено изграђивање свести о националној посебности код јужнословенских муслимана словенског рода, а заједничког језика са Србима и Хрватима. Рад је усредсређен на „муслиманско питање“ у Србији, али су његови увиди, услед неодвојивости друштвених токова међу муслиманима на читавом бившем југословенском простору, релевантни за објективизовање битних одредница идентитетског самоспознавања муслиманског живља у ширим оквирима, као и перцепције различитих аспеката тог изнутра противречног процеса у светлу националних програма и изграђивања националних држава и институција Срба и Хрвата, а касније и у идеолошким координатама (интегралног) југословенства. Ауторка дисертације је у пуној мери успела да оствари циљеве које је пред себе поставила, да уверљиво провери хипотезе с којима је кренула у истраживање једне вишеструко изазовне материје и да јасно и прегледно изложи резултате до којих је у раду дошла, дајући тиме вредан допринос већем броју научних области и отварајући просторе за нова научна трагања, обезбедивши им сигурно и поуздано чињенично, методолошко и теоријско полазиште.

X ПРЕДЛОГ:

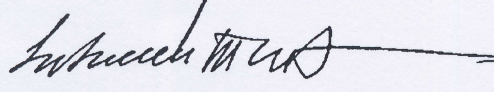
На основу укупне оцене дисертације, Комисија предлаже Научно-наставном већу Филолошког факултета и надлежном универзитетском већу да прихвате овај позитивни извештај о докторској дисертацији *Од конфесије ка идентитету (муслиманско питање у Србији 1878-1912)*, а Јовану Шаљић позове на њену усмену одбрану..

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

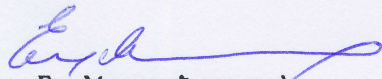
1.


др Дарко Танасковић, ред.проф.

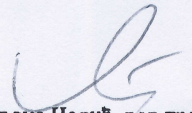
2.


др Славенко Терзић, научни саветник

3.


др Ема Миљковић, ред.проф.

4.


Др Љиљана Чолић, ред.проф.